

SOSYOLOJİYİ KURMAK

MONTESQUIEU, TOCQUEVILLE, COMTE, DURKHEIM

ENES KABAKCI

VakıfBank Kültür Yayınları: 0248
İnsan ve Toplum: 019

SOSYOLOJİYİ KURMAK
MONTESQUIEU, TOCQUEVILLE,
COMTE, DURKHEIM
ENES KABAKCI

Kitap Editörü
Ömer Uzunağaç

Kapak Görseli ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Son Okuma
Ali Kılıç

VakıfBank Kültür Yayınları

Büyükdere Caddesi
No: 97 - Kat 4
Şişli 34394 İstanbul
Telefon: 0 212 354 5730
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2023

ISBN 978-625-6385-73-3

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı

Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi
Çakmak Caddesi B Blok No: 29/1/1
Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Eylül 2023

SOSYOLOJİYİ KURMAK

MONTESQUIEU, TOCQUEVILLE,
COMTE, DURKHEIM

ENES KABAKCI

ENES KABAKCI

İstanbul-Beyazıt doğumludur. 1992'de Galatasaray Lisesinden, 1996'da İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun oldu. Yüksek lisansını 1999'da *L'activité politique d'Alexis de Tocqueville (Alexis de Tocqueville'in Siyasal Faaliyeti)* başlıklı çalışmasıyla, doktorasını ise 2007'de *Sauver l'Empire. Modernisation, positivisme et formation de la culture politique des Jeunes-Turcs (İmparatorluğu Kurtarmak. Modernleşme, Pozitivizm ve Jön Türklerin Siyasal Kültürünün Oluşumu)* başlıklı teziyle Paris I Panthéon-Sorbonne Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümünde tamamladı. 2009 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları sosyoloji tarihi, tarihsel sosyoloji, siyaset sosyolojisi ve Osmanlı-Türk modernleşmesi alanlarında yoğunlaşmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Giriş	13
Charles-Louis de Secondat de Montesquieu (1689-1755): “Sosyal Bilim”in Habercisi	33
Alexis de Tocqueville (1805-1859): Sahadan “Siyaset Bilimi”	79
Auguste Comte (1798-1857): Sosyolojinin İsim Babası	119
Émile Durkheim (1858-1917): Akademik Sosyoloji	177
Sonuç	255
Kaynakça	265
Dizin	273

ÖNSÖZ

“Sosyolojinin on dokuzuncu asırdaki ilerlemesinde Fransa’nın payını tespit etmek, büyük ölçüde bu bilimin tarihini yazmakla eşdeğerdir. Zira sosyoloji bizim ülkemizde ve bu asırda doğmuş ve esas itibarıyla bir Fransız bilimi olarak kalmıştır.”

Yirminci yüzyılın tam eşiğinde kaleme alınan bu satırlar, Fransız sosyoloji okulunun kurucusu Émile Durkheim’a aittir. Sosyolojinin akademik bir disiplin hâline gelmesinde son derece etkin bir rol oynayan Durkheim’ın bu ifadeleri, ilk bakışta fazla iddialı hatta mağrur bulunabilir. Ancak bu yeni bilimin on sekizinci yüzyılda Montesquieu tarafından müjdelendiği, sonraki yüzyılda ise temeline ilk taşların Saint-Simon tarafından konulduğu, ismini, epistemolojik, kuramsal ve yöntemsel açınımını Comte’a borçlu olduğu, gözlem, ampirizm ve karşılaştırma tutkusunu Tocqueville’le kazandığı ve nihayet kurumsallaşma evresine bizzat Durkheim’ın gayretleriyle girdiği hatırlandığında, sosyolojinin yirminci yüzyıla kadar “bir Fransız bilimi olarak kaldığı” tespiti pek de isabetsiz sayılmaz. Durkheim’ın 1900 yılında *Revue bleue*’de yayımlanan “XIX. Yüzyılda Fransa’da Sosyoloji” başlıklı makalesinden iktibas edilen bu saptama, Alman sosyolojisinin –Max Weber öncülüğünde– gelişimine kadar hiç değilse bir on yıl daha geçerliliğini koruyacaktır.

Saint-Simon’un ilk olarak “toplumsal fizyoloji” olarak adlandırdığı, ardından Comte’un önce “toplumsal fizik”, daha son-

ra “sosyoloji” ismini verdiği bu yeni bilim, yerkürenin belirli bir bölgesinde ve özel bir *tarihsel* dönemde doğar. Düşünsel, siyasal ve iktisadi hayatta art arda gelen –hatta bir kısmı neredeyse eş zamanlı gerçekleşen– devrimlere sahne olan bu yılları karakterize eden en önemli özellik, toplumsal değişimin insanlık tarihinde hiç olmadığı kadar ivme kazanmasıdır. *Aydınlanmış* Avrupa’nın *uluslaşma* sürecine girmesi, modern *vatandaşlık* ve *ulus-devletin* doğuşu, *sanayileşmenin* baş döndürücü bir hıza ulaşması, nüfusun aynı ritimde kentlerde yoğunlaşmaya başlaması pek çok toplumsal sorunu da beraberinde getirir. Sosyolojinin beşiği olan Batı Avrupa toplumlarını saran genel buhran, Durkheim’in tabirleriyle “anomi” ve “ahlaki sefalet” olarak tezahür eder. Sosyoloji, işte böyle bir ortamda, toplumsal düzen ve değişimi anlamak, toplumun *statik* ve *dinamik* bilgisini edinmek ve son kerte de, giderek şiddetlenen sosyal sorunlara çözüm bulmak amacıyla *modern* bir bilim ya da modernitenin bilimi olarak doğmuştur.

Sosyolojinin kurucu isimlerinin önemli bir kısmı, canlı bir organizma olarak telakki ettikleri toplumun belirli evrensel yasalara tabi olduğunu iddia etmekteydiler. Onlara göre sosyolojinin birincil misyonu bu kanunları keşfetmekti. Toplumsal kanunlar bir kez keşfedildiğinde, toplumun hayatiyet ve işleyişine vakıf olunacak, gidişatı öngörülebilecek yani geleceğe dair spekülâtif kestirimlerin ötesinde bilimsel hükümlere varmak mümkün olacaktı. “Öngörmek için bilgi, iktidar için öngörmek [gerekir]!” diyen Comte’un alenen ve kabaca kurduğu *bilgi-iktidar* ilişkisi, aynı geleneğin takipçisi olan Durkheim gibi sosyologların düşüncelerine de –daha örtük ve inceltilmiş bir biçimde– sirayet etmiştir. Bu yaklaşım biçimi en nihayetinde sosyolojinin toplumun bir adım önünde olduğu/olması gerektiği fikrine dayanıyordu. Son tahlilde, bu ilk grup teorisyene göre toplumun *bilgisine* sahip olanlar yani sosyologlar, onun nasıl ve nereye evrileceğini

öngörebilecek, böylece toplumu yönetme, sevk ve idare edebilme iktidarına sahip olacaktı.

Tocqueville gibi diğer bazı teorisyenler ise evrensel yasalar düşüncesine hiç sıcak bakmasalar da ilk grupla ortak bir paydada buluşurlar: Sosyoloji, toplumsalı sadece açıklama, anlama veya çözümlenme çabası değil aynı zamanda –ve daha önemlisi– modernleşmenin siyasal ve toplumsal açmazlarına çözüm bulmaya, dejenerasyon sürecindeki düzeni yeniden tesis etmeye elverişli bir müdahale aracıdır. Bu anlamıyla sosyoloji, her iki kesim için de modernleşme süreciyle birlikte ortaya çıkan sorunlara modern bir sistematikle çare arayışının bir ifadesi ve toplum üzerine bilimsel bir düşünme biçimidir.

Sosyolojiyi anlamak, her şeyden önce onun ortaya çıkış ve gelişiminin tarihsel koşullarını bilmekten yani düşünsel, ekonomik, siyasal ve toplumsal bağlamı kavramaktan geçer. *Pozitif Felsefe Dersleri*'nde; “Tarihi bilinmedikçe, bir bilim tam olarak anlaşılabilir.” derken, Comte’un zihninden, isim babası olacağı bilimin de geçtiğini kestirmek güç değildir. Nitekim onun bu lakonik ifadesi, en az diğer bilimlere kadar sosyoloji için de geçerlidir.

Bu çalışma, sosyolojinin –Comte’un kastettiği anlamda– “tam olarak” anlaşılmasına mütevazı bir katkı sağlamak üzere bu yeni bilimin erken dönem tarihine odaklanmaktadır. Bu mak-satla, kuruluş evresine damgasını vuran dört Fransız düşünür merkeze alınmıştır: Sosyolojinin on sekizinci yüzyıldaki habercisi sayılan *Montesquieu*; onun düşünsel mirasını devralıp sonraki çağa aktaran *Tocqueville*; bu yeni bilimin kurucusu kabul edilen *Comte* ve özerk bir bilim dalı olarak kurumsallaşmasında önemli bir paya sahip olan *Durkheim*’a müstakil birer bölüm ayrılmıştır. Dört kurucu figür; düşünsel kaynakları, toplumsal çözümlenmeleri, kuram ve yöntemleri kadar entelektüel biyografileri, bilimsel yandaş ve muarızları ve siyasal pozisyonları itibarıyla da ele

alınmaktadır. Bu ikinci boyut dönemin düşünsel iklimini, sosyolojik kuram ve yaklaşımlarını tarihsel bir bağlama yerleştirme bakımından elzemdir. Bu çalışmada olduğu gibi, sosyolojinin tarihi bizzat kurucu aktörlerden hareketle anlatılmak istendiğinde *bağlam* daha da önem kazanmaktadır. Zira –Fransız tarihçi Marc Bloch’un “Doğu bilgeliği”nden esinlenerek ifade ettiği gibi– “insanlar, babalarından daha fazla yaşadıkları zamana benzerler.” Özellikle her bölümün başında yer alan entelektüel biyografilerle, sosyolojinin *tarihsel sosyolojisine* ve bu bilimin erken dönem *siyasal tarihine* kısmen de olsa ışık tutmak amaçlanmaktadır. Bölüm sonlarında yer alan biyografik notlarla ise düşünürlerin entelektüel yaşamlarının nirengi noktalarına işaret edilmektedir.

Kitabı teşkil eden dört bölümü birbirine bağlayan laytmotif, sosyolojinin habercisi Montesquieu ile ona akademik bir hüviyet kazandıran Durkheim arasında geçen bir buçuk asırda izleri sürülebilen düşünsel *süreklilik* ve *farklılaşmalar*dır. Sosyoloji tarihi yazımında genellikle Tocqueville’in Montesquieu’nün takipçisi olduğu, Durkheim’in ise Comte’un yolundan gittiği vurgulanır; hatta bu iki “gelenek”, karşıt yaklaşımlar olarak konumlandırılır. Bu değerlendirmenin haklılık payı olmakla birlikte Montesquieu-Tocqueville ve Comte-Durkheim çizgilerinin çok temel bazı hususlarda kesiştiği de açıktır. Nitekim on dokuzuncu yüzyılın bu üç kurucu sosyoloğunun eserlerine yakından bakıldığında, bunların Montesquieu’den ne denli esinlendikleri, özellikle ona doğrudan yaptıkları atıflar itibarıyla somut bir şekilde görülür. Ancak bu tespit, söz konusu dört düşünür arasında tarihsel ve toplumsal olarak koşullanmış ayrışmaların –ve tabii ki bireysel inisiyatif ve mizaçla ilgili farklılıkların– yadsındığı anlamına gelmez.

Sosyoloji tarihine dair Türkçede, büyük bir kısmı yabancı dillerden çevrilmiş pek çok çalışma mevcuttur. Bu alanda

özellikle son yıllarda dikkate şayan bir tercüme faaliyetine şahit olunmaktadır. Benzer bir canlılık, sosyolojinin kurucu-klasik metinleri için de geçerlidir. Burada konu edilen dört düşünürden üçünün (Montesquieu, Tocqueville, Durkheim) temel metinlerinin de neredeyse tamamı Türkçeye kazandırılmıştır. Bu sentetik çalışmanın başlıca özelliği ise sosyolojik düşüncenin ortaya çıkış, gelişim ve kurumsallaşma sürecini temsil gücüne sahip olduklarına inanılan dört Fransız kurucunun orijinal metinlerini esas alması ve atıfların doğrudan Fransızca asıllarına yapılmış olmasıdır. Bununla birlikte, Kaynakça'da söz konusu eserlerin orijinalleriyle beraber muhtelif Türkçe çevirilerinin tam künyeleri de verilmiştir.

Son söz olarak bu çalışmanın *İstanbul Sosyoloji*'nin entelektüel birikim ve canlılığına çok şey borçlu olduğunu belirtmek gerekir. Çok kıymetli teşvikkâr destekleri için özellikle İsmail Coşkun ve Yücel Bulut'a, metni özenle okuyarak redakte eden Sevde Tunçbilek'e; ayrıca kitabın gözden geçirilmiş, Giriş ve Sonuç bölümleri eklenerek hazırlanmış üçüncü baskısına vesile olan VakıfBank Kültür Yayınlarına, hassaten Ekrem Demirli ve Ömer Uzunağaç'a içten teşekkürler.

Enes Kabakcı
3 Ağustos 2023

GİRİŞ¹

“Sosyologların neredeyse tamamı kendilerini sosyolojik teorinin ‘tarihini’ yazacak ve öğretecek nitelikte görürler; ne de olsa erken dönem klasik metinlerden haberdarlardır.”

Amerikalı sosyolog Merton, yirminci yüzyılın en etkili sosyoloji kitaplarından biri olarak tescillenen başyapıtının ilk bölümünü epigraftaki kinayeli ifadeyle açar.² Kendimi çelmeleme pahasına alıntıladığım bu ince taşlamadan elbet ben de kendim için bir pay çıkarıyorum. Zira okuyacağınız bu metin de nihayet sosyolojinin tarihine *dair* bir çözümlerdir. Ne var ki bu çalışmanın esas amacı, sosyolojinin –kısmi dahi olsa– “tarihini yazmak” değildir. Elinizdeki kitap, sosyolojinin habercileri (Montesquieu, Tocqueville) ya da bizzat kurucuları (Comte, Durkheim) arasında sayılan dört Fransız düşünürü dönemleri, yöntemsel yaklaşımları, kuramsal bakışları ve kavramsal dağarcıkları itibarıyla incelemek üzere tasarlanmıştır. Her bir düşünür ayrı bölümlerde, müstakil olarak fakat aynı zamanda

---

1. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde 16 Eylül 2019’da verilen “Klasikleri Yeniden Okumak” başlıklı 2019-2020 Akademik Yılı Açılış Dersi’nden uyarlanmıştır.

2. Robert K. Merton, *Social Theory and Social Structure*, New York, The Free Press, 1968 (1949), s. 2. Merton’ın eseri, 1997’de ISA (International Sociological Association) tarafından yirminci yüzyılın en etkili kitaplarını belirlemek üzere üyeleri arasında yapılan ankette Max Weber’in *Ekonomi ve Toplum*’u ve Charles Wright Mills’in *Sosyolojik Tahayül*’ünün ardından üçüncü sırada yer almıştır.

belirli bir bütünlük içinde ele alınacaktır. Bu meyanda, bir yandan söz konusu düşünürler arası yöntemsel ve kuramsal farklılıklara, diğer yandan muayyen bir entelektüel sürekliliğe dikkat çekilecektir. Farklıklara rağmen süreklilik, metnin ana izleğini oluşturmakla birlikte alt metinde daha genel –bir bakıma da özellikli– bir meseleye işaret edilmektedir: *sosyal bilimlerde klasiklerin önemi*.

Sosyal bilimler alanında kimi isim ve eserler, nedenleri pek sorgulanmadan “klasik” kabul edilir ancak “Klasik nedir, nasıl olunur, neden önemlidir?” gibi esasa ilişkin sorular üzerinde gereğince durulmaz. Bu eksikliği bir nebze gidermek üzere; aynı kültürü paylaşan ve belirgin bir dizi ortak hususiyeti de haiz ancak birtakım farklılıklar da gösteren, bu anlamda kendi aralarında hem bir bütünlük hem de süreklilik arz eden söz konusu dört düşünür ele alınmadan önce, bunları nitелеmek üzere kullanılan *klasik* kavramı sorunsallaştırılacak, enine boyuna tarif edilerek tartışılacak, tanımlanmaya çalışılacaktır.

“Klasik” Nedir?

Bu soruya verilen cevaplar arasında belki de en meşhuru, bir o kadar da nükteli olanı İtalyan yazar, fabülist ve edebiyat kuramcısı Italo Calvino’ya aittir: “Klasikler, haklarında asla ‘okuyorum’ sözünü değil, genellikle ‘yeniden okuyorum’ sözünü işittiğimiz kitaplardır.”³ Bu muzip tanım, kuşkusuz çok okumuş olduğu varsayılan kimseleri hedef alır. Tanımda geçen “okumak” yüklemine önündeki “yeniden” ifadesiyle Calvino, ün salmış bir kitabı okumadıklarını itiraf etmekten hicap duyanların riyakârlığıyla alay eder –ancak kendisi de teslim eder ki insan ne kadar çok

---

3. Italo Calvino, *Klasikleri Niçin Okumalı?*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2008, s. 11.

okumuş olursa olsun, okumadığı temel yapıtlar yani klasikler her zaman kalır.

Calvino, “Klasikleri Niçin Okumalı?” başlıklı denemesinde klasikler hakkında birbirini tamamlar nitelikte on dört farklı tanım sıralar. Bu tanımlar eşliğinde; bir eserin neden ve nasıl klasik hâline geldiği, neden ve nasıl –yeniden– okunması gerektiğine dair bir dizi tespit bulunur. Calvino’nun bahsettiği klasik eserler, dünya edebiyatının klasikleridir ancak “Klasikleri Niçin Okumalı?” başlıklı denemesindeki saptamaları, sosyal bilimlere de kolaylıkla teşmil edilebilir.

Calvino’nun klasiklerle ilgili tanım ve tespitleri, sosyolojinin klasiklerini ele alırken bize pek çok noktada kılavuzluk edecektir. Ancak kavramın tanımlanmasında Calvino’ya nazaran daha “klasik” yani –kavramın on dokuzuncu yüzyılda kazandığı anlamıyla– “alışılmış, yerleşik, kökleşik” bir tarz izlemek de mümkündür. Nitekim burada öncelikle etimolojiden hareket edilecek, ardından kavramın şeceresi çıkartılacak, tarihsel gelişim ve kullanımları verilecektir.

Etimolojik olarak incelendiğinde, “klasik” teriminin Batı dillerine Latince “sınıf” anlamına gelen *classis* ve bu sözcükten türetilen *classicus*’tan geçtiği görülür. *Classicus*, Antik Roma’da, cumhuriyet döneminde en üstün, varlıklı sınıfa; bu sınıfa mensup seçkin, kalburüstü kimselere ve bunların yapıtlarına atıfla kullanılır. Sözcük Batı dillerine benzer imla ve telaffuzlarla intikal eder: Fransızcada *classe/classique*, İngilizcede *class/classic*, Almancada *Klasse/klassisch*, İspanyolcada *clase/clásico*, İtalyancada *classe/classico* vs.

Kelimenin sonraki çağlardaki kullanımına bakıldığında, Batı dillerinde bilinen ilk kullanımının on altıncı yüzyılın ortalarına denk geldiği görülür: 1548’de neo-platoncu Fransız edip Thomas Sébillet *Fransız Şiir Sanatı (Art poétique français)* adlı

eserinde “en iyiler arasında kabul edilen” eserler için kullanır bu tabiri. On yedinci yüzyılın başlarında “türünde otorite ve *model* olarak kabul edilen” manasında kullanılmaya başlar. Örneğin, 1690’da yayımlanan, en eski ve en kapsamlı Fransızca sözlüklerden olan Antoine Furetière’in sözlüğünde “*classique*” sözcüğüne; “sınıflarda, okullarda okutulan; büyük bir otoriteye sahip yazarlar” anlamı verilir. Furetière’e göre Saint Thomas teolojinin, Aristoteles felsefenin, Cícero ve Vergilius dil ve edebiyatın *klasikleri* yani sınıflarda okutulmak üzere “seçilmiş” *üstatlarıdır*.

Klasik ifadesi, on sekizinci yüzyılda daha genel bir anlam kazanır: “Başlıca, önde gelen, meşhur, saygın” manasında kullanılır. Meşhur bir diğer Fransız dilbilimci ve leksikograf Littré’nin aktardığına göre Mirabeau 1791’deki bir yazısında İngiltere’den bahsederken “hürriyet dostlarının klasik diyarı” der.

Sözcük, on dokuzuncu yüzyılda ise radikal bir anlam kaymasına uğrayarak pejoratif bir anlam kazanır: Söz konusu yüzyıldan itibaren “alışlagelmiş, sıradan”; “yerleşik kullanımlardan ayrılmayan” manasında da kullanılır. İlginç olan, sözcüğün asırlar sonra bugün, orijinal anlamına rücu ederek yeniden kazandığı bir yan-anlamının da olmasıdır. Günümüz Fransızcasında olduğu gibi Türkçede de amiyane bir tabirmiş gibi görünen fakat aslında Latince orijinal anlamına denk gelecek şekilde bir kullanım mevcuttur: Bugün örneğin *klas* bir semt, *klas* bir oyuncu veya *klas* bir hoca derken, sözcüğü Latince ilk anlamında yani birinci sınıf, seçkin, kalburüstü, üstün nitelikli, üstün yetenekli manasında kullanıyoruz.

“Klasik” kavramının tarihsel kullanımının bunlardan ibaret olduğu söylenirse, başta Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri, Batı Dilleri ve Edebiyatları –özellikle Fransız Dili ve Edebiyatı– ve Sanat Tarihi alanlarında çalışan araştırmacılar haklı olarak itiraz edeceklerdir. Zira klasik kavramıyla iki özel tarihsel döneme

de gönderme yapılır: İlki Antik Yunan ve Latin dünyalarıdır. *Klasik* diller yani Eski Yunanca ve Latince; *klasik* topraklar yani Eski Yunan ve İtalya... İlkiyle bağlantılı ikinci gönderme ise on yedinci yüzyılın ikici yarısı ve on sekizinci yüzyılın başlarında, öncelikli olarak XIV. Louis'nin mutlak ve merkezîyetçi idaresi altındaki Fransa'da ve Avrupa genelinde gelişen bir kültür, estetik ve sanat hareketindedir. Bahsedilen hareket, on yedinci yüzyıl ile on sekizinci yüzyılın sınırlarında zirveye ulaşmış; ne var ki adı on dokuzuncu yüzyılda, yani romantizmin ortaya çıkışını müteakiben retrospektif olarak konulmuştur: Klasisizm. Lügatlerde bu sözcüğün ilk kez 1817'de Stendhal tarafından kullandığı kaydedilmektedir. Stendhal *Roma, Napoli ve Floransa* adlı eserinde “*klasisizm* denilen, antikitenin bu kör taklidi [*imitation*]...” diye yazar.⁴

Bir on yedinci yüzyıl sanat akımı olan ve Molière, Racine, Corneille ve La Fontaine'de tecessüm eden klasisizm, on dokuzuncu yüzyılda gelişen romantizmin aksine Antikite'den ilham alarak estetikte *mükemmelliği* arayan ve düsturu *akıl* olan bir harekettir. Klasisizmin sanatsal idealine moral bir ideal eşlik eder. Bu moral ideal; “şerefli, asil insan” (*honnête homme*) figürüyle temsil edilir: Erdemli, yürekli, iyi, ruhen ve bedenen güzel, kısaca mükemmel bir insandır *honnête homme*; bir saray insanının sahip olması gereken tüm vasıfların özetidir: nezaket, zarafet, kültür, tevazu, itidal, akıl, kurallara saygı, uyum vs. Bu terkip de aslında Antik Yunan'daki “*kalos kagathos*” ya da “*kalos kai agathos*” yani “güzel ve iyi” insan idealinden mülhemdir. Bu nitelikleri haiz insan, sitenin bir ferdi olarak vatandaşlık görevlerini yerine getiren kimsedir. Ksenofon'un *Anabasis*'te (*Onbinlerin Dönüşü*) tasvir ettiği “bedeni ve ruhu güzel” Genç Kiros (Cyrus) bir “*kalos kagathos*” örneğidir.

---

4. Stendhal, *Rome, Naples et Florence*, Paris, Le Divan, 1927 (1817), c. I, s. 64.